

is feledkeznek erről a tantárgyköri jellegről. Nagyon szeretnénk hasznosítani mind az Önök, mind az amerikai eredményeket, mert a szemléletváltás egy része a környezeti gondok megoldásának.

H.P.: Dávid Annát személyes találkozásunk előtt munkáján keresztül már régóta ismerem. Több hallgatóm szakdolgozatához bocsátotta rendelkezésre adatait, kutatási eredményeit környezetegészségtan témáknál. Most, hogy az ISC igazgatósági tagja, a Körlánc program felügyelője is, hogy látja, miben segíthet munkánkat?

D.A.: Ahogy mondani szoktam önhibámon kívül lettem ismert ember az országban. Kapcsolataimat feltétlenül fel fogom használni, hogy a Körlánc program mozgalommá váljék. A pedagógiai részbe besegíteni nyilván nem tudok, de majd abba a programrészbe, ahol az egészségügyet és a pedagógiát közelíteni lehet egymáshoz, igen. Részemről talán ez lehet az a program, amit megvalósíthatok.

Az interjút készítette: HORVÁTH PIROSKA és SZENDI GÁBOR

Az ENSI Környezeti Nevelési Programról

Magyarországon már több helyen és különböző formákban folyik környezeti nevelés az általános és középiskolákban. Ez többnyire egy-egy szakkörvezető tanár értékes munkájának eredménye, vagy pályázati úton (KTM, MKM, FÖK, Soros, külföldi források) támogatott, konkrét környezetvédelmi akció köré szerveződött, átfedő hálózatok (folyófigyelés, savas eső program, nyári diáktáborok, helyi együttműködések) folyamatos munkája. Maguk a környezetvédő tanárok két jelentős, együttműködő, részben átfedő egyesületben tömörülnek (Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Magyar Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete).

A KTM támogatásával környezetvédelmi oktatóközpontok működnek az ország sok városában. Ezek egy része iskolákban szerveződött, és környezeti nevelési feladatokat is ellát. 1988-tól kb. öt iskolával működött az ENSI-projekt (Környezet és iskolai kezdeményezések). 1992-ben mintegy 750 iskola vett részt egy norvég kezdeményezésű, egy hónapig tartó savas eső mérési programban. Az elmúlt nyáron 153 természetvédő diáktábort támogatott a KTM mintegy 2 millió forintos keretből.

Ma a magyarországi, igen kedvezőtlen környezeti állapot és a lakosság környezeti tudatos gondolkodásának szinte teljes hiánya azt teszi szükségessé, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium aktív szervezőerőként, a lehető leghatékonyabban vegyen részt a környezeti nevelés teljes hálózatának kiépítésében, a folyamatos, iskolai környezetvédelmi oktatás-nevelés megindításában.

Ennek érdekében – osztrák és német tapasztalatok alapján – megkezdtük az ENSI program országos méretű környezeti nevelési programmá fejlesztését. 1993. januárjában kiépítettünk egy kétszintű környezetvédő iskolahálózatot, mely 80 mintaiskolából, és a mintaiskolák tapasztalatai alapján továbbfejlesztendő 1933 háttériskolából áll.

Az ENSI célja

Az ENSI-projektet (*Environment and School Initiatives = Környezet és iskolai kezdeményezések*) az OECD hozta létre 18 tagországában illetve Magyarországon. Az elsősorban gazdasági kérdéseket feltérképező OECD az oktatásügyet kulcsfontosságú ága-

zatnak tartja, és ezen belül is a környezeti nevelés fejlesztésére önálló programot indított az európai országokban, valamint az USA-ban, Kanadában, Japánban és Ausztráliában.

Főbb céljai:

- A reguláris környezeti oktatás és nevelés bevezetése az oktatási rendszerbe
- Annak bizonyítása, hogy a tanárok és a diákok képesek hatékonyan részt vállalni a természet és a környezet állapotának javításában az oktatási folyamat során
- Az iskolai hatások eredményeként a társadalmi köztudat (szülők, helyi lakosság) hangolása helyesebb környezeti, természeti ismeretek és magatartás felé
- Az iskolai és diákkezdeményezések támogatása, felerősítése, szervezése
- A tanárok és diákok figyelmének irányítása a helyi környezet javítására, felkészítésük az ezért vállalt tudatos cselekvésre.

A magyarországi ENSI-projekt a hazai közoktatási rendszer átalakításának és az új NAT kibocsátásának fő irányvonalába kapcsolódik bele. Szolgálni akar, nem központosítani. Információs anyagok biztosításával szeretnénk az iskolák már megkezdett környezeti nevelési munkáját, alternatív programjait továbbfejlesztésükben segíteni. A mintaiskolák lehetőséget kapnak arra, hogy gyakorlati tapasztalataikat más iskolákkal és a tanárképzésben dolgozó kollégáikkal megosszák. A Környezeti Nevelési Program már létező adatbázisa (1933 iskola, 3500 környezetvédő tanár címe és adatai) lehetővé teszi, hogy helyi együttműködések fejlesztésével elősegítsük a környezetorientált helyi tantervek gyors elkészítését. Hasonlóan az életkori, területi, szakmai sajátságok figyelembevételével készítenő kerettantervek kidolgozását is támogatni kívánjuk a megfelelő szakmai kollégiumok munkájának szervezésével.

A Környezeti Nevelési Program eredményes működésének feltételei

– A 80 iskolából álló környezetvédelmi mintaiskolahálózat (ENSI) működtetése és folyamatos aktiválása. Ennek költsége az első évben iskolánként mintegy 8000 Ft, azaz 640 eFt.

– Az iskolahálózaton együttműködő iskoláinak ellátása információkkal, felfejlesztése a mintaiskolák szintjére (1933 iskola) Iskolánként mintegy 600 Ft, azaz 1160 eFt.

– A NAT és a kerettantervek oktatási és nevelési feladatként egyaránt hangsúlyosan kell, hogy tartalmazzák a környezetvédelem témakörét (más tantárgyakba ágyazódóan is, és a természettudományi eredményeket szintetizáló, önálló, nevelő célzatú tantárgyként is).

– Pedagógusok továbbképzése; elsősorban nyári természetvédelmi diáktáborokban, melyeket tapasztaltabb kollégák vezetnek. Külföldi segítség és tapasztalatok bevonása a szaktanárképzésbe, szakmai továbbképzésekbe.

– A tantervhez illeszkedő tankönyvek írása, fordíttatása; már meglévő, most készülő tankönyvek, tankönyvmodulok kiadásának támogatása, terjesztése az iskolahálózatban. Ez a holland segélyprogram magyar kiegészítéseként mintegy 2000 eFt-ot igényel.

– A mintaiskolákban, az 1993/94-es tanévben szerzett tapasztalatok felhasználása a nemzeti szintű környezeti nevelés minél gyorsabb megindítása érdekében.

Ezek a feltételek megfelelnek a hazánkkal szemben támasztott európai követelményeknek (OECD, UNCED), és megállíthatják a környezeti helyzet hosszú távú romlását.

A felsorolt költségtételek összege: 3800 eFt.

Az ENSI program eddigi eredményei

A Környezeti Nevelési Program iskolahálózatát 1992. decemberében kezdtük szervezni azzal a céllal, hogy a környezetvédelem iránt leginkább érdeklődő iskolák tanárai egymással minél szorosabb munkakapcsolatba kerülhessenek, a környezeti nevelésben járatos iskolák tapasztalataikat gyakorlati együttműködésekben oszthassák meg a környezetükben működő valamennyi iskolával.

Egy körlevélben (ld. melléklet) kerestük meg valamennyi általános és középiskolát, hogy a hálózatban való részvételi szándékukat, környezeti nevelésben elért eredményeiket, vállalásaikat regisztráljuk. A körlevélre összesen 1933 válasz érkezett; az a magyar közoktatási rendszernek mintegy felét (!) lefedi. Számítógéppel feldolgoztuk őket, és ki-

választottuk a 80 mintaiskolát a legaktívabb válaszadók táborából. A jelentkezett iskolák 62%-a kíván részt venni a hasznátelelem-gyűjtésben, 43%-a fogja összegyűjteni a veszélyes hulladékokat, melyet a KTM finanszíroz (5 millió Ft).

1564 iskola jelezte, hogy szívesen részt venne környezeti nevelési tankönyvek kipróbálásában, sokan pedig egyéb oktatási anyagokat, plakátokat, szórólapokat, környezetvédő kiadványokat szeretnének kapni a meglévő szakköri munka támogatására.

Az azóta eltelt 3 hónapban mintát küldtünk az iskoláknak az újrapirókból, újrafüzetekből, és a KTM-mel együttműködve megkezdtük az elemgyűjtési hálózat kiépítését; várhatóan Föld Napjáig megkapják a gyűjtődobozokat, akik ilyet igényeltek. Különböző tájékoztató anyagokat is küldtünk valamennyi résztvevő intézménynek: a legutóbbi levélünk (1993. március 11.) tartalmazza az egyes iskolák 20-30 km-es környezetében tevékenykedő más iskolák és kollégák címadatait. További terveink között szerepel: egyes tankönyvek vagy tankönyvként használható segédanyagok, modulok, módszertani kiadványok, ajánlott kerettantervek eljuttatása az érdeklődő kollégákhoz, valamint táborok, továbbképzések szervezése.

Programunk az ENSI-projekt (Environment and School Initiatives: Környezet és iskolai kezdeményezések) keretében külföldi iskolák környezeti kezdeményezéseihez is kapcsolódni fog, remélhetőleg számos gyümölcsöző együttműködést eredményezve.

Az ENSI kapcsolatai más minisztériumokkal és szervezetekkel

A 80 mintaiskolát különböző minisztériumok, nem-kormányzati szervezetek, tanárképző intézmények, országos hírű környezetvédő iskolák 36 képviselőjének aktív közreműködésével választottuk ki a Környezeti Nevelési Program adatbázisából.

A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériummal kezdettől fogva jó a kapcsolatunk, és számos konkrét kérdésben olyan együttműködést hoztunk létre, mely a két tárca Együttműködési Megállapodásának elveit követi. A KTM illetékes munkatársainak segítségére a későbbiekben is számíthatunk a környezetvédelmi kérdésekben.

Az egyes szakminisztériumok segítségére elsősorban a szakképzéssel foglalkozó oktatási intézmények esetében van szükség.

Jó kapcsolatot tartunk fenn számos környezetvédő NGO, zöld mozgalom képviselőivel; tapasztalataikra, helyi és iskolai szervező munkájukra számíthatunk, információs anyagaikat (elemgyűjtési szórólap, Föld Napja hírlevél stb.) terjesztjük. Ez a kapcsolat egyes külföldi támogatások megpályázásánál döntő kritérium.

Az ENSI-projekt nemzetközi kapcsolatai

Az OECD/ENSI programhoz kapcsolódva a hazai környezeti nevelés rangos nemzetközi mezőnyhöz csatlakozott, és egyben vállalta a nemzetközi megmérettetés próbatételét is. Az OECD környezeti nevelési átvilágítására 1993. decemberében fog sor kerülni, melyre Nemzeti Jelentést kell előkészíteni. Részt veszünk az OECD tagországainak munkaértekezletein, és az 1994. áprilisában rendezendő ENSI-konferenciáján. Elvállaltuk, hogy az ENSI-iskolák teljes nemzetközi adatbázisát továbbfejlesztjük, és egyben a magyar résztvevők listáját is csatoljuk. Az adatbázis fejlesztésre azért van szükség, mert a nemzetközi ENSI-iskolahálózat bővítése, a hasonló jellegű, kezdeményező iskolák bevonása az ENSI egyik célkitűzése a jövő évi konferenciáig.

Környezeti nevelési programunkat támogatni szándékozik a holland Clingendael nemzetközi intézet és a Comenius-project a holland kormány új környezeti nevelési programja keretében. Hasonló szándékkal keresett meg bennünket az UNESCO, és Svájci Fejlesztési Együttműködés (Swiss Development Cooperation). Szoros kapcsolatot építettünk ki az osztrák ENSI programmal, és Környezetnevelési Munkacsoporttal. Érdeklődést mutat a North-South Center és az Európa Tanács is. Ez a felsorolás is mutatja, hogy a környezeti nevelés nemzetközi szinten a figyelem előterébe került, melyre Magyarországnak is hatékony környezeti nevelési program kiépítésével kell válaszolnia. Osztrák és holland tankönyvek és tankönyvmodulok adaptálását szeretnénk elkezdni a fenti országok támogatása és javaslata alapján, hogy ezzel is bővíthessük a NAT bevezetéséhez szükséges tankönyvválasztékot.

Ezekben a nemzetközi programokban maguk a tanárok és az iskolák is számos országhatárokon átívelő cserekapcsolatot építhetnek ki. Ennek előmozdítása érdekében felmértük az iskolahálózat munkájába bekapcsolódó 3500 tanárkolléga idegennyelvismeretét is. A nyelvoktatás dinamikus fejlesztésével a mintaiskolákat alkalmassá tehetjük a nemzetközi cserekapcsolatokban való részvételre.

Közép- és Kelet-Európa országai számára modellértékű lehet a magyarországi környezeti nevelési kezdeményezés, amely szintén számos nemzetközi kapcsolatot eredményezhet a közeljövőben.

DÖRY ISTVÁN

A Magyar Környezeti Nevelési Egyesületről

Az Egyesület 1992 márciusában alakította meg ötvenhárom, a környezetügy iránt elkötelezett ember: pedagógus, muzeológus, diák, mérnök, orvos stb. Ami összekötötte őket, az a környezet iránti szeretet, aggodalom és felelősségérzet volt, valamint az a meggyőződés, hogy globális és lokális környezeti gondjaink igazi megoldása alapvetően nevelési kérdés.

Az Egyesület célja: a magyarországi környezeti nevelés minél szélesebb értelemben vett fejlesztése, támogatása; és a környezeti nevelésben részt vállalók munkájának segítése – függetlenül attól, hogy mi a foglalkozásuk, s hogy környezeti nevelési tevékenységük „hivatali” munkájuk része-e.

A célját az Egyesület az alábbi alapelvek szem előtt tartásával szeretné megvalósítani:

– A *környezet* az ember esetében természetes, mesterséges és társadalmi tényezők együttese; utóbbiak kulturális, erkölcsi és személyes értékeket, valamint emberi kapcsolatokat jelentenek. A környezeti nevelés ezért komplex és interdiszciplináris; az egészre koncentrált; és elfogulatlan, amikor egy-egy tudományágból merít.

– Az emberiség környezetvédelmi gondjai egyrészt lassanként már minden egyes tagját érintik, másrészt azok megoldásában is minden egyes embernek lehet szerepe. Ez azonban a társadalom egy elég nagy részében még nem tudatosult. Ezért minden egyes ember számára biztosítani kell a megfelelő környezeti tudatosság, a környezeti ismeretek, értékek, viselkedésformák, attitűdök, elkötelezettség, és a környezetvédelmi készségek elsajátításának lehetőségét.

– A környezeti nevelés az iskoláskor előtt kezdődik, és az egész életen át folyik iskolai és iskolán kívüli módokon is, az életkori sajátosságok figyelembevételével.

– A környezeti nevelésnek figyelemmel kell lennie a helyi, nemzeti, regionális és globális méretű környezeti problémákra egyaránt. A fontos kérdéseket a lokálistól a globálisig terjedő szempontokból is mérlegelni kell, hogy a társadalom tagjai más országok, más területek környezeti feltételeiről és gondjairól is képet kapjanak, és hogy felismerjék a helyi, nemzeti és nemzetközi együttműködés fontosságát a környezeti kérdésekben.

– A környezeti nevelés járuljon hozzá egy új etika kialakításához, melynek alapja a természet, az emberek, sajátmagunk és a jövő tisztelete, valamint egy mindenkit megillető új életminőség.

Az Egyesület a céljait az alábbi feladatok megoldásán keresztül kívánja elérni:

– Elősegíti a *környezet, környezetvédelem, természetvédelem, környezeti nevelés* fogalmainak a tisztázását.

– Elősegíti a tagok megismerkedését, kapcsolattartását, együttműködését.

– Elősegíti a környezeti nevelés módszertani kultúrájának fejlesztését és terjesztését.